

Signaleringen - Signposts

Carla van Baalen en Alexander van Kessel, ***De kabinetsformatie in vijftig stappen*** (Amsterdam: Boom, Nijmegen: Centrum voor Parlementaire geschiedenis, 2012, 303 pp., ISBN 978 94 6105 572 9); L. van Poelgeest, ***Kabinetsformaties 1982-2002. Een staatkundig overzicht*** (Den Haag: Boom | Lemma, 2011, 190 pp., ISBN 978 90 5931 676 8); Jac Bosmans en Alexander van Kessel, ***Parlementaire geschiedenis van Nederland*** (Amsterdam: Boom, Nijmegen: Centrum voor Parlementaire geschiedenis, 2011, 267 pp., ISBN 978 94 6105 278 0); Ron de Jong, Henk van der Kolk, Gerrit Voerman, ***Verkiezingen op de kaart 1848-2010. Tweede Kamerverkiezingen vanuit geografisch perspectief*** (Utrecht: Matrijs, 2011, 152 pp., ISBN 978 90 5345 437 4).

De formatie van een nieuw kabinet is een cruciaal proces in het staatsbestel. Opmerkelijk genoeg bestaat het helemaal uit ongeschreven regels, zodat betrokkenen zich telkens afvragen hoe het ook weer zat. In opdracht van Algemene Zaken en de Raad van State schreven Van Baalen en Van Kessel een soort handleiding in vijftig stappen, van de voorbereidingen tot en met het debat over de regeringsverklaring. Ze baseren zich daarbij op de gevolgde praktijk bij de vier formaties van de laatste tien jaar en lichten de individuele stappen telkens toe vanuit staatsrechtelijk en historisch perspectief. Van Poelgeest neemt de vijf formaties uit de voorafgaande twintig jaar onder de loep, maar met een ander oogmerk. Hij beschrijft het verloop ervan aan de hand van kamerstukken, persberichten en verzamelde boeken en tijdschriften. Bij hem komen overigens ook de pogingen aan de orde om het formatieproces helderder en overzichtelijker te maken. Het boek van Bosmans en Van Kessel beoogt de opvolger te zijn van Bosmans' *Staatkundige vormgeving in Nederland*. Een kort hoofdstuk schetst de contouren van het bestel tot 1940, waarna tien hoofdstukken de politieke geschiedenis van opeenvolgende kabinetten behandelen tot de formatie van het eerste kabinet-Rutte in 2010. De Jong, Van der Kolk en Voerman maakten een atlas met infographics over de Nederlandse politieke ontwikkelingen van 1848 tot 2010. Met 76 kaarten, tien tabellen en twaalf grafieken,

ondersteund door allerlei ander beeldmateriaal, analyseren zij de kwantitatieve gegevens die de Kiesraad verzamelde en sinds enige tijd beschikbaar heeft gesteld: kiezersopkomst, stemgedrag, ontwikkeling van partijen, zetelverdeling, landelijke verdeling van de achterban van bepaalde partijen, enzovoort. Samenstelling en presentatie dwingen bewondering af.

Maarten W. van Boven en Paul Brood (eds.), ***Tweehonderd jaar rechters*** (Hilversum: Verloren, 2011, 424 pp., ISBN 978 90 8704 247 9).

Met de inlijving bij Frankrijk in 1811 kreeg Nederland een nieuwe en voor het hele land uniforme rechterlijke organisatie. De Raad voor de Rechtspraak nam dat als aanleiding om een boek te laten schrijven over de ontwikkeling van de rechterlijke macht, met speciale aandacht voor de mensen die sindsdien het rechtersberoep uitoefenden. De vier delen van het boek analyseren achtereenvolgens de rechterlijke macht als organisatie, de begintijd en de Tweede Wereldoorlog als bepalende tijdvakken, de positie van rechters in de samenleving en het veranderende karakter van de rechterlijke macht binnen de samenleving. Ieder deel kreeg herkenbare gezichten in de vorm van aparte biografische portretten van magistraten die bepaalde aspecten van het beroep treffend verbeelden.

Paul Brood en Raymond Kubben (eds.), ***The Act of Abjuration: Inspired and Inspirational: Twelve authors on One of the Highlights of the Nationaal Archief of the Netherlands*** (Oisterwijk: Wolf Legal Publishers, 2011, 207 pp., ISBN 978 90 5850 743 3).

Met de Akte van Verlatinge zetten de Staten-Generaal in 1581 Filips II als soeverein af. Het document bekleedt dus een centrale plaats in de Nederlandse constitutionele geschiedenis, maar het heeft ook grote betekenis in de ontwikkeling van het internationale staatsrechtelijk denken. De hier gebundelde twaalf opstellen werden in 2011 gepresenteerd op een door het Nationaal Archief georganiseerd congres, volgens de inleiding van Kubben onderdeel van een herlevende belangstelling voor de Opstand vanuit een zoektocht naar de Nederlandse identiteit. Zes stukken behandelen verschillende aspecten van het document: de afkomst en vervaardiging, juridische- en legitimizeitsaspecten, en de politieke effecten ervan. Daarnaast gaan vier artikelen in op de weerslag in andere landen: in Spanje, Italië en Engeland, en op de opstellers van de Amerikaanse Declaration of Independence. Tenslotte komen nog aan de orde de plaats van het document binnen het zestiende-eeuwse denken over opstand en interventie en binnen het negentiende-eeuwse denken over soevereiniteit en ministeriële verantwoordelijkheid.

Jan de Bruijn, ***De sabel van Colijn. Biografische opstellen over religie en politiek in Nederland*** (Hilversum: Verloren, 2011, 370 pp., ISBN 978 90 8704 256 1)

In 2011 ging De Bruijn na een uiterst productieve werkzaamheid bij het Historisch Documentatiecentrum voor het Nederlands Protestantisme aan de VU met pensioen. Dit toen verschenen boek bundelt twaalf eerder gepubliceerde artikelen van zijn hand over markante voormannen van de protestantse beweging. Vijf ervan gaan over Abraham Kuyper, twee behandelen diens markantste opvolger Colijn. Drie andere politici komen aan de orde in stukken over A.F. de Savornin Lohman, J.Th. de Visser en P.S. Gerbrandy. Daarnaast schetst De Bruijn leven en invloed van de invloedrijke predikant L. Schouten en de theoloog P.J. Hoedemaker.

Leontine Buijnsters-Smets, ***Straatverkopers in beeld. Tekeningen en prenten van Nederlandse kunstenaars circa 1540-1850*** (Nijmegen: Vantilt, 2012, 304 pp., ISBN 978 94 6004 089 4).

Ambulante beroepen komen nauwelijks nog voor, maar vormden tot het einde van de negentiende eeuw een belangrijk onderdeel van de detailhandel. Kunstenaars beeldden ze graag af: rattenvangers, kiezentrekkers en kwakzalvers, charmante straatventsters, de scharensliep, hoedenkramers, marskramers en orgeldraaiers. Dergelijke afbeeldingen vormen een eigen genre. Het boek biedt een mooi en rijk geïllustreerd overzicht van wat er zoal in de Nederlanden op dit gebied geproduceerd is. Daarbij worden de karakteristieke liedjes en uitroepen om waren en diensten aan te prijzen gelukkig niet vergeten, evenmin als de kwalijke stereotiepen die de prenten soms uitdrukken.

Chris van Esterik, ***No satisfaction. Hoe we werden wie we zijn*** (Amsterdam: Boom, 2011, 375 pp., ISBN 978 90 8506 985 0).

Niet iedereen zal in het Stedelijk Gymnasium te Tiel een brandpunt van de roerige jaren zestig vermoeden. Maar voor een groep Betuwse babyboomers, de 'we' uit de titel, was het dat wel. Van Esterik maakte het tussen 1963 en 1969 allemaal mee en onderzoekt nu hoe en waarom de jeugdcultuur zo radicaal omsloeg. Met behulp van een lange reeks interviews en een grondig onderzoek in streekarchieven schetst hij een buitengewoon levendig beeld van de Tielse samenleving tussen 1945 en 1970, de generatieconflicten, het wederzijds onbegrip, de afbrokkeling van burgerlijke zeden en zekerheden, de meeslependheid van nieuwe muziek en nieuwe verhoudingen, het gebrek aan voldoening dat volgens Van Esterik de wortel vormde van de onvrede onder de jeugd.

Judith van Gent, **Bartholomeus van der Helst. Een studie naar zijn leven en werk**

(Dissertatie Utrecht; Zwolle: Wbooks, 2011, 448 pp., ISBN 978 90 400 7805 7).

Een nieuwe monografie over Van der Helst is bepaald geen luxe, want de vorige verscheen in 1921. Van Gent wijdde ongeveer twintig jaar aan dit indrukwekkende, rijk geïllustreerde boek. Het biografische deel moest noodzakelijkerwijs beperkt blijven omdat er over Van der Helst zelf weinig bekend is. De analyse van Van der Helsts opdrachtgevers en schilderijen brengen hem echter toch veel dichterbij, terwijl de oeuvrecatalogus zijn belang verder onderstreept.

Twan Geurts, **Rolduc. De laatste dagen van een kleinseminarie** (Amsterdam: Balans, 2011, 273 pp., ISBN 978 94 6003 315 5).

In 1962 ging Geurts als twaalfjarige naar het befaamde kleinseminarie omdat hij priester wilde worden. Dat bleek echter te hoog gegrepen en ook de sfeer van de school stond hem tegen. Journalist geworden, kijkt hij nu ietwat in wrok om naar de jaren die hij er doorbracht. Hij plaatst zijn ervaringen tegen de achtergrond van de woelingen binnen de katholieke kerk tijdens de jaren zestig, laat zien hoe deze tot het internaat doordrongen en de opleidingsfunctie geleidelijk uitholden. Natuurlijk komen ook de recente onthullingen over seksueel misbruik op internaten uitvoerig aan de orde.

Idesbald Goddeeris (ed.), **Revoluties onder historici. Gesprekken over internationalisering, democratisering en andere veranderingen in de academische wereld** (Tielt: Lannoo, 2011, 183 pp., ISBN 978 90 209 7911 4).

Volgens de samenstellers van deze bundel is het universitair-historische bedrijf de laatste jaren ingrijpend veranderd, zonder dat we ons goed beseffen hoe dat is gegaan en wat voor weerslag dat heeft gehad. Ze wilden dit voor Vlaanderen inzichtelijk maken door gesprekken te voeren met betrokkenen. Deze hadden alle op de één of andere manier een band met de Leuvense hoogleraar Louis Vos, in 2011 met emeritaat gegaan. De neerslag van de gesprekken werd gegroepeerd in zes thema's: studenten, docenten, de plaats van vreemde talen in het onderwijs, de geslotenheid van de academische gemeenschap, de toenemende competitiedruk en de verhouding tussen historici en hun publiek.

Bernhard Hanskamp, **Bewogen ruimte. De ruimtelijke ontwikkeling van Drenthe 1942-1970** (Assen: Van Gorcum, 2012, 300 pp., ISBN 978 90 232 4818 7).

Tijdens de tweede helft van de twintigste eeuw onderging Drenthe ingrijpende veranderingen door structuurveranderingen in de landbouw, opkomend toerisme en een snelle verstedelijking. Die moesten allemaal ingepast worden in een waardevol en kwetsbaar landschap. Provinciaal planoloog Hanskamp beschrijft hoe het provinciale ruimtelijke ordeningsbeleid zich ontwikkelde, welke invloeden daarbij van belang waren en welke effecten dat had. Mede dankzij de vele illustraties van de landschappelijke veranderingen geeft het boek een goede indruk van wat het beleid wel en niet kon bereiken.

Frits Hoekstra, **De Dienst. De BVD van binnenuit** (Amsterdam: Boom, 2012, 232 pp., ISBN 978 94 6105 710 5).

In 2004 publiceerde Hoekstra al een boek over zijn tijd als agent en vervolgens leidinggevende bij de BVD. Een aantal van de daar behandelde onderwerpen komen ook nu weer aan de orde, maar met een iets andere inslag, namelijk de verandering van het politieke- en maatschappelijke klimaat na de aanslagen van 11 september 2001. Ervoer Hoekstra het inlichtingenwerk in zijn tijd als spel, nu beseft hij dat het kan gaan om leven of dood van burgers of ingezette militairen. De hier gepresenteerde verhalen komen echter alle uit zijn actieve tijd, die eindigde in 1987 en onttrekken zich niet altijd even succesvol aan het spelkarakter.

Wim H. Nijhof, **Troebelen in de Twentse textiel. 100 Jaar sociale strijd** (Zwolle: WBooks, 2012, 399 pp., ISBN 978 90 400 0524 4).

De arbeidsintensieve textielsector heeft altijd scherpe conflicten tussen werkgevers en werknemers gekend. De uit Enschede afkomstige Nijhof promoveerde op de biografie van een vooraanstaande katoenfabrikant (J.H. van Heek) en presenteert nu een gedetailleerd en beeldend overzicht van die conflicten. De nadruk ligt op de vooroorlogse periode, de neergang van de industrie in de jaren vijftig en zestig krijgt slechts zeer beknopt aandacht.

Jos Palm, **Moederkerk. De ondergang van Rooms Nederland** (Amsterdam [etc.]: Contact, 2012, 268 pp., ISBN 978 90 254 3760 2).

Waar is het nu toch misgegaan tussen katholieke kerk en samenleving? Palm benadert deze vraag op een heel persoonlijke manier via een geschiedenis van het Zeddamse gezin waar hij in opgroeide. Terwijl de kinderen van het geloof afdwalen naar een onbegrijpelijke jeugdcultuur, begint bij de goed katholieke ouders de twijfel te knagen of de clerus wel adequaat reageert op de vragen des tijds. Kundig vervaecht Palm kleine en grote geschiedenis door wat er binnen het gezin gebeurde telkens te plaatsen tegen de achtergrond van ontwikkelingen in de katholieke kerk te Zeddam en daarbuiten.

Peter Schrijvers, ***The Margraten Boys: How a European Village kept America's Liberators Alive*** (Basingstoke [etc.]: Palgrave Macmillan, 2012, xxi + 319 pp., ISBN 978 0 230 34664 2).

Margraten herbergt een groot kerkhof waar het Amerikaanse leger soldaten die in de wijde omgeving gesneuveld waren, deed begraven. Schrijvers wilde weten hoe en waarom dit kerkhof uitgroeide tot een zestig jaar later nog springlevende herinnering aan de verbondenheid tussen de inwoners van Margraten en Amerikaanse soldaten waaraan zij hun bevrijding dankten. Hij beschrijft hoe dadelijk na de oorlog inwoners banden aanknoopten met de familie van gesneuvelde soldaten en laat tevens fraai zien hoe die herinneringscultuur in opeenvolgende tijdperken telkens een nieuwe inhoud kreeg.

Jan B. Smit, ***Sporen van moderniteit. De sociaal-economische ontwikkeling van de regio Liemers (1815-1940)*** (Dissertatie Wageningen 2010; Hilversum, Verloren 2010, 541 pp., ISBN 978 90 8704 161 8).

Een goed boek over de moderne ontwikkeling van de Liemers, de Gelderse streek beoosten Arnhem rondom Zevenaar, ontbrak nog. Smits dissertatie voorziet dus in een lacune. Zijn hoofdvraag luidde hoe de streek zich ontwikkelde vergeleken met de rest van Nederland en wat de invloed van de katholieke regionale bestuurselite op die ontwikkeling was. Volgens Smit onderscheidde de Liemers zich niet echt. Sommige processen begonnen eerder of verliepen sneller dan elders, andere waren later of langzamer. De bestuurselite had de touwtjes stevig in handen maar lijkt geen belemmerende invloed gehad te hebben. De verzamelde en goed geordende kwantitatieve gegevens maken Smits boek tot een dankbaar beginpunt voor wie verder onderzoek wil doen.

Hans Trapman, ***Wijze dwaasheid. Vijfhonderd jaar Lof der Zotheid in Nederland*** (Amsterdam: Balans, 2011, 223 pp., ISBN 978 94 6003 372 8).

De meeste mensen kennen van Erasmus' werken alleen de *Lof* en dan nog alleen van naam. Trapman, als uitgever van het verzameld werk bij uitstek deskundig, voert de lezer in elf fascinerende hoofdstukken langs allerlei onbekende facetten ervan. Hij behandelt ondermeer de ontstaansgeschiedenis, eerste reacties erop, het toepassen van Erasmus' formule door latere schrijvers voor kritiek op hun eigen maatschappij en tenslotte het kuisen van de oorspronkelijke illustraties in sommige uitgaven. Zo ontstaat een fraaie cultuurgeschiedenis van een invloedrijk boek.

Henk te Velde, Diederik Smit (eds.), ***Van Torentje tot Trêvesaal. De geschiedenis van de noordzijde van het Binnenhof*** (Den Haag: De Nieuwe Haagsche, 2011, 444 pp., ISBN 978 94 91168 10 9).

Met een wirwar van al dan niet bedompte vergaderzalen en zaaltjes biedt het Binnenhof een mooie afspiegeling van de Nederlandse politieke cultuur. In de noordkant van het complex huizen sinds een jaar of dertig de premier, Algemene Zaken en de ministerraad. Daarvoor had dat deel van de gebouwen verschillende functies, afhankelijk van welke instantie de soms verbeterde strijd om ruimte in het machtscentrum gewonnen had. De veertien hier verzamelde opstellen geven een mooi overzicht van wat er sinds de Middeleeuwen zoal gebeurde en wat die gebeurtenissen voor betekenis hadden. Vertrekkend vanuit de gebouwen behandelen ze telkens een ander aspect ervan, de belangrijkste voorvallen in een bepaalde periode, kunsthistorische aspecten, al dan niet uitgevoerde bouwplannen, de evolutie van organen die er zetelden, maar ook de plaats van het Binnenhof in de collectieve verbeelding. Het resultaat is een mooi en goed samenhangend beeld van hoe deze gebouwen de Nederlandse politieke geschiedenis weerspiegelen.

Louis Vos, ***Idealisme en engagement. De roeping van de katholieke studerende jeugd in Vlaanderen (1920-1990)*** (Leuven: Acco, 2011, 547 pp., ISBN 978 90 3348 111 6)

Vlaamse scholieren en studenten kenden tot in de jaren 1980 een sterk maatschappelijk engagement, gericht op het verheffen van de eigen gemeenschap. Dat engagement nam echter telkens een andere kleur aan: Groot Nederlandse dromen en anti-Belgicisme in de jaren 1920, Vlaams, katholiek en sociaal tijdens de jaren vijftig, scherp links in de jaren zestig en zeventig, totdat het idealisme aan het einde van de twintigste eeuw verdampte. Deels aan de hand van eerder verschenen artikelen schetst Vos deze teloorgang, telkens verbanden leggend met de ontwikkelingen binnen het hoger onderwijs als geheel.